

Universiteit
Leiden
The Netherlands

The sung home : narrative, morality, and the Kurdish nation

Hamelink, W.

Citation

Hamelink, W. (2014, October 9). *The sung home : narrative, morality, and the Kurdish nation*. Retrieved from <https://hdl.handle.net/1887/29088>

Version: Corrected Publisher's Version

License: [Licence agreement concerning inclusion of doctoral thesis in the Institutional Repository of the University of Leiden](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/29088>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Cover Page

Universiteit Leiden

The handle <http://hdl.handle.net/1887/29088> holds various files of this Leiden University dissertation.

Author: Hamelink, Akke Wendelmoet

Title: The Sung home : narrative, morality, and the Kurdish nation

Issue Date: 2014-10-09

Nederlandse samenvatting

Koerdische *dengbêjs* zijn dichter-zangers die verhalen vertellen in gezongen poëzie. Mijn onderzoek beperkt zich tot Turkije. In de periode van mijn veldwerk in Turkije (2007-8) was er nieuwe belangstelling voor deze traditie nadat er jarenlang nauwelijks aandacht voor was geweest. Dit moment van terugkeer in het publieke leven hing samen met veranderingen binnen de Koerdisch politieke beweging, en ook met een langzame verbetering van de positie van deze beweging binnen de politieke arena van Turkije. De dissertatie presenteert een aantal verschillende aspecten van de dengbêj traditie op dat moment van terugkeer in het publiek: liederen over een Koerdische geschiedenis, huidige optredens in Dengbêj Huizen, de verschillende plaatsen waar de dengbêj traditie onderdeel ging uitmaken van cultureel activisme, en de persoonlijke levensverhalen van dengbêjs en een gezin op de vlucht. De veranderende positie van deze traditie vertelt een belangrijk verhaal over een samenleving in conflict en verandering; over de herdefiniëring van wat het betekent om een (goede) Koerd te zijn; over ideeën over het verleden en de toekomst; en over hoe individuen zich persoonlijk positioneren in deze processen. Ik laat verder zien hoe deze processen begrepen kunnen worden als onderdeel van wereldwijde discoursen over nationalisme, moderniteit, vooruitgang en oriëntalisme. De situatie in Turkije staat niet op zichzelf maar heeft te maken met die grotere processen.

Als belangrijkste theoretische benaderingen gebruik ik narrativity (Jackson 2000, Somers 1994, Riessman 1993) en morality (Zigon 2007), en studies over nationalisme, oriëntalisme en moderniteit. Het proefschrift is verdeeld in drie delen: hoofdstuk 1 en 2 gaan over liederen en optredens; hoofdstuk 3 gaat over levensverhalen, en hoofdstuk 4 en 5 gaan over conflict en activisme.

In hoofdstuk 1, 'Singing a Kurdish past,' bespreek ik de liederen van de dengbêjs en onderzoek ik op welke manier zij een Koerdisch verleden presenteren. Tot het midden van de twintigste eeuw hadden de dengbêjs een belangrijke positie in het Koerdische sociale leven en de liederen kunnen daardoor gezien worden als een belangrijke bron van Koerdische ideeën. De dengbêj traditie was een instituut dat morele ideeën verspreidde die niet alleen de ideeën van de geestelijke en economische elite, maar ook die van de gewone vrouw/man. De meeste dengbêjs waren gewone mannen en soms vrouwen die in dienst waren bij een agha en die het dagelijks leven van de elite van dichtbij meemaakten maar daar geen deel van waren. Uit de kilams blijkt dat de dengbêjs zichzelf eerder als onderdeel en als stem van het volk beschouwden dan van de elite.

Door veel kilams te vertalen en te leren begrijpen, samen met Hanifi Barış die mij hierbij hielp, kreeg ik inzicht in de belangrijkste onderwerpen die in de kilams aan de orde komen. Ik ontdekte dat er steeds terugkerende personages voorkomen in de kilams die ik 'figures' noem. Ik bespreek bijvoorbeeld de personages van de rouwende vrouw, de lokale leider, de rebel, en de Armeense vrouw. Veel van de gebeurtenissen die in de kilams bezongen worden vonden plaats in de laat negentiende en begin twintigste eeuw. Aan de hand van de steeds terugkerende personages schetsen de kilams een wereld en sociale realiteit die vandaag niet meer bestaat.

De laat negentiende en begin twintigste eeuw was een periode waarin het Osmaanse rijk uit elkaar viel en de vele oorlogen voor enorm veel vernietiging en verandering zorgden. Het ontstaan van de Republiek Turkije en van de ideologie van Turksnationalisme maakte Koerden en andere niet-Turkse volken binnen de grenzen van Turkije tot ongewenste burgers. Dit leidde tot de onderdrukking en ontkenning van het Koerdisch-zijn. In de kilams wordt een politieke wereld geschetst waarin het Koerdische gebied en lokale politieke structuren worden beschouwd als het politieke centrum, en de omliggende staten als de periferie. Lokale leiders hadden veranderende banden met omliggende stammen en met de staten waar zij deel van uitmaakten. Echter, de kilams laten zien dat de vijandigheid tussen koerden en de Turkse regering toenam naar mate de Turkse staat en Turks nationalisme meer invloed gingen krijgen. Waar in oudere liederen nog sprake is van een acceptatie van banden met de Ottomanen, worden banden met de Turkse regering in nieuwere liederen steeds vaker beschouwd als verraad.

Hoofdstuk 2, 'performing tradition', onderzoekt hoe de dengbêjs in het nieuwe Dengbêj Huis in Diyarbakir, dat geopend werd tijdens mijn onderzoek, zichzelf presenteren. De dengbêjs vonden dat zij een belangrijke bijdrage leverden aan de Koerdische maatschappij door hun historische kennis, en door hun 'belichaamde' ervaring met het dorpsleven. Tijdens de interviews vertelden zij veel verhalen over hun jeugd toen de dengbêjs nog erg gewaardeerd werden. Zij vertelden ook over de eigenheid van leven in een dorp, en zij vonden dat mensen die in dorpen wonen en zijn opgegroeid bepaalde kwaliteiten hebben die mensen in de stad missen. Voor de dengbêjs was het zingen van kilams een activiteit waarbij zowel de historische herinnering levend wordt gehouden, en ook de ervaring van vroegere optredens in de context van het platteland opnieuw wordt beleefd.

Deze beleving van de dengbêjs werd niet onkritisch bekeken door politiek activisten die hier hun eigen ideeën over hadden. Veel van de activisten waren jonge Koerden die opgegroeid waren met het Turkse educatiesysteem. Zij hadden geleerd

om zich het Turks-zijn toe te eigenen, en het Koerdisch-zijn te beschouwen als onderontwikkeld en achtergebleven. De Koerdische politieke beweging probeert dit te veranderen door het Koerdisch-zijn te herdefiniëren als een positieve identiteit. Tegelijk propageert de beweging dat bepaalde elementen van het Koerdisch-zijn moeten worden afgezworen. De Koerdisch nationalistische ideologie is tegen de tribale verleden van de Koerden, en is daarom ook fel gekant tegen een belangrijk deel van de kilams van de dengbêjs. Veel van hun kilams gaan immers over onderlinge twist tussen verschillende Koerdische stammen. Politieke activisten beschouwden de dengbêjs, tegelijk met alle andere Koerden, als mensen die educatie nodig hebben en wiens ogen geopend moeten worden voor het Koerdisch nationalisme. Ze moeten geleerd worden welke kilams ze wel en niet mogen zingen. De consequentie hiervan was dat veel dengbêjs zich gehinderd voelden in de vrije uitoefening van hun traditie, en dat zij zich vaak niet gewaardeerd voelden.

In dit hoofdstuk stel ik voor om de dengbêjs niet te beschouwen als mensen die onwetend zijn of die weinig weten van huidige discoursen en politiek. In plaats daarvan stel ik voor om de dengbêjs te zien als mensen die bewuste keuzes maken voor andere discoursen en voor een ander begrip van de Koerdische geschiedenis dan de politiek activisten.

Hoofdstuk 3, 'A landscape of silence,' geeft een diepgaande analyse van de levensverhalen van zes dengbêjs en een aşık (een dichter-zanger volgens de Turkse traditie). Tijdens mijn onderzoek waren de dengbêjs nog maar net terug in het publieke leven, en keken zij vanaf dat historische moment terug op hun persoonlijke geschiedenis. Ze spraken over de goede momenten waarin zij veel konden optreden, en over momenten waarop zij zich gehinderd voelden om vrijuit te zingen. In hun verhalen ontdekte ik een scala aan redenen waardoor zij voor langere of kortere tijd niet optraden. De periode van stilzwijgen die door alle dengbêjs werd gedeeld was de periode van grofweg 1980 tot 2000. In die periode zorgde de politieke onderdrukking en de algehele crisissituatie van conflict en gedwongen migratie ervoor dat er van de tot dan toe bestaande dorpsstructuren weinig overbleef. Die dorpsstructuren waren cruciaal voor het bieden van een plaats voor de dengbêjs om te kunnen optreden. Dengbêjs Mahmut, dengbêj Isa en dengbêj Hamid spraken bijvoorbeeld over hun ervaringen met onderdrukking die ertoe had geleid dat zij bang waren om door te gaan met hun optredens.

Maar er waren ook andere redenen voor dengbêjs om te zwijgen waarvan ik hier enkele voorbeelden zal geven. Dengbêj Bêrîvan sprak bijvoorbeeld over de beperkte mogelijkheden die zij had als vrouw om te zingen voor een groter publiek

dan alleen haar eigen familieleden. Het verhaal van dengbêj Cihan laat zien hoe de Armeense identiteit was weggevaagd van het landschap van Oost Turkije na de genocide in 1915. Hij had ervoor gekozen om zichzelf in de eerste plaats te definiëren als Koerd en als moslim, en niet als Armeniër. Dengbêj Seyda vertelde dat hij was opgeleid in verschillende Koerdische medresses (religieuze scholen) en dat hij zich verbonden voelde met het religieuze etablissement. Tijdens zijn opleiding voelde hij zich aanvankelijk niet vrij om zich als dengbêj te presenteren omdat hij wist dat de kilams van de dengbêjs werden beschouwd als seculier, en als niet passend bij een religieus georiënteerd leven. Maar na verloop van tijd lukte het hem toch om deze twee identiteiten met elkaar te verenigen.

De variëteit aan persoonlijke verhalen laat zien dat individuele zangers werden beïnvloed door verschillende sociale structuren en ontwikkelingen tijdens hun leven. De verhalen laten ook zien dat veel dengbêjs op een morele manier spraken over de keuzes die zij hadden gemaakt. In navolging van Zigon (2007) ondersteunt dit het argument dat in periodes van grote sociale veranderingen die iedereen betreffen, mensen de behoefte voelen om zich te herpositioneren ten opzichte van veranderende morele ideeën. Tegelijk voelen mensen ook de behoefte om hun eigen verhaal te creëren dat zich onderscheidt van die van anderen. Ze werken aan een nieuw persoonlijk verhaal waarin zij zich opnieuw als moreel goede mensen kunnen presenteren.

In hoofdstuk 4, 'Cultural activism,' onderzoek ik de processen, plaatsen en discoursen die de dengbêj traditie veranderden in een project van cultureel activisme (Ginsburg 2002). Cultureel activisme werd in de jaren 2000 een belangrijk middel om Turks nationalisme publiekelijk te trotseren, en om bepaalde plekken in de publieke ruimte te claimen als Koerdisch in plaats van Turks. Deze ontwikkeling was geïnitieerd vanuit het buitenland door het Koerdische satellietkanaal MED-TV. Koerdische TV kan gezien worden als het meest belangrijke platform waardoor een Koerdische meerderheid zichzelf begon te beschouwen als een nationale gemeenschap.

Vanwege de recente geschiedenis van onderdrukking, gewapend conflict, en het vernietigen van dorpen in oost Turkije in de jaren 1980 en 1990, kwamen deze ontwikkelingen binnen Turkije pas later echt goed van de grond. Sinds de jaren 2000 was de Koerdische beweging steeds meer in staat om cultureel activisme te mobiliseren om in Turkije haar invloed te vergroten. De hernieuwde belangstelling voor de dengbêjs was dan ook direct gerelateerd aan deze nieuwe vormen van cultureel activisme. In de periode van mijn veldwerk waren politiek

activisten bezig om bepaalde plaatsen als Koerdisch te definiëren. Ze nodigden de dengbêjs bijvoorbeeld uit om op te treden op een festival dat werd gehouden in het oude paleis in Doğubeyazıt. Ook werd een historisch gebouw in Diyarbakır gerenoveerd en als Dengbêj Huis in gebruik genomen. Deze gebouwen versterkten de historische claim die de activisten wilden maken waarin zij de dengbêjs neerzetten als vertegenwoordigers van eeuwenoude Koerdische tradities en erfgoed. Ook het spreken van Koerdisch in het openbaar in deze plaatsen was een manier om publiekelijk erkenning te geven aan het bestaan van de Koerdische taal dat bijna een eeuw lang geen bestaansrecht had gekregen.

Toch waren al deze activiteiten in de periode van mijn onderzoek nog gevaarlijk voor de mensen die zich ermee bezig hielden. Activisten liepen het risico gearresteerd en gevangengezet te worden, en veel van hen hadden een (lange) persoonlijke geschiedenis van vervolging door de Turkse regering. Dit feit zorgde ervoor dat de activisten een sterke morele claim konden leggen op hun positie als voorstanders van Koerdische rechten. Zij werden erg gerespecteerd voor hun toewijding, aangezien niet iedereen zulke risico's wilde lopen. Daardoor hadden hun politieke discoursen veel zeggingskracht. Tegelijkertijd laat ik zien dat de dengbêjs, ondanks de grote invloed van deze discoursen, toch hun eigen ideeën bleven houden over hoe zij zich persoonlijk tot deze publieke discoursen verhielden.

In hoofdstuk 5, 'Songs crossing borders. Musical memories of a family on the run,' bespreek ik het verhaal van een dengbêj familie die uit een dorp op de grens met Irak komen en sinds eind jaren 1990 in Duitsland wonen. Door veel aandacht te besteden aan de levensverhalen van een familie, en in het bijzonder de twee vrouwelijke dengbêjs van deze familie, krijgen we meer inzicht in de vele gevolgen die conflict en op de vlucht zijn hebben voor individuele levens. Dit hoofdstuk laat ook zien ten eerste hoe deze mensen hun kennis van liederen gebruiken om om te kunnen gaan met de trieste herinneringen die zij met zich meedragen; en ten tweede hoe zij door hun optredens op de Koerdische TV deel werden van cultureel activisme. Ik beargumenteer ook dat de definitie van wie zich dengbêj mag noemen, verschuift in het TV programma, waardoor meer vrouwen kunnen aanschuiven, iets dat een speerpunt is van de Koerdische politieke beweging.

Een ander argument van het hoofdstuk heeft te maken met de verschillen die ik ontdekte in sfeer en manier van praten tussen wat deze mensen vertelden over hun levensverhaal, en wat zij vertelden over hun muzikale herinneringen. We zien twee verhaallijnen naar voren komen: een waarin zij voornamelijk praten over hun levensverhaal, en een tweede waarin zij focussen op de liederen die zij

kennen en op de herinneringen die zij hebben aan het zingen van deze liederen in de context van het dorp van herkomst. Deze twee verhaallijnen bleven meestal gescheiden van elkaar en werden gekenmerkt door verschillende emoties. Als zij spraken over de gebeurtenissen die zij hebben meegemaakt dan kwamen er pijnlijke herinneringen naar boven van verlies, geweld, en verwarring. Als zij spraken over de liederen dan kwamen er positieve en vrolijke herinneringen naar boven. En zelfs als de liederen verwezen naar pijnlijke gebeurtenissen, dan nog leken deze herinneringen begrijpelijker en dragelijker dan in de context van het vertellen van hun levensverhaal.

Ik suggereer daarom dat de liederen die zij leerden in de jaren die zij in het dorp doorbrachten een bepaalde functie vervullen. De liederen brengen herinneringen boven aan steeds terugkerende taken die in het dorp gedaan moesten worden, zoals het maken van yoghurt en het malen van meel. Tijdens deze activiteiten werden liederen gezongen. Doordat deze taken door iedereen gedaan werden en steeds opnieuw terugkwamen, en doordat die gepaard gaan met specifieke lichamelijke bewegingen, is het mogelijk dat de liederen juist positieve herinneringen naar boven brengen. De liederen zijn namelijk meestal niet verbonden aan specifieke gebeurtenissen maar aan steeds terugkerende activiteiten. Dat zorgt ervoor dat zij de functie kunnen vervullen van het verwijzen naar de positieve herinneringen van het leven in het dorp, en daarmee de negatieve herinneringen even naar de achtergrond duwen.